

завдяки цій особливості безсмертні твори Гомера, Мікеланджело, Моцарта, Пушкіна, Бортнянського, Котляревського живуть у сучасній культурі, хвилюють наших сучасників, активізуючи роздуми та почуття кожного у пошуках істини, сенсу життя.

Підбиваючи підсумок, необхідно сказати, що розвиток школярів засобами музичного мистецтва може стати для молоді людини відкриттям моральних, естетичних ідеалів, рушієм саморозвитку та самотворення, засобом духовного зростання.

Література

1. Бахтин М. Проблемы поэтики Достоевского / М. Бахтин. – М. : Мысль, 1992. – 470 с.
2. Гегель Г. Эстетика : в 4 т. / Г. Гегель. – М., 1968. – Т. 1.
3. Олексюк О., Ткач М. Педагогіка духовного потенціалу особистості : сфера музичного мистецтва : навч. посіб. / О. Олексюк, М. Ткач. – К. : Знання України, 2004. – 264 с.
4. Падалка Г. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін) / Г. Падалка. – К. : Освіта України, 2008. – 274 с.
5. Рудницька О. Педагогіка: загальна та мистецька : навч. посібник / О. Рудницька. – К. : «Інтерпроф», 2002. – 270 с.
6. Шевченко Г., Бутенко Л., Шкурин А. Поэтический образ морали в искусстве: опыт нравственного воспитания старшеклассников / Г. Шевченко, Л. Бутенко, А. Шкурин. – Луганськ : Альма-Матер, 2002. – 166 с.
7. Щолокова О. Основи професійної художньо-естетичної підготовки майбутнього вчителя / О. Щолокова. – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 1996. – 170 с.

УДК 796(4)

Ірина ТУРЧИК

ШКІЛЬНИЙ СПОРТ У КРАЇНАХ ЄВРОПИ

Стаття присвячена вивченню досвіду зарубіжних держав у сфері популяризації та організації шкільного спортивного руху. З'ясовано, що спорт відіграє важливу роль у навчально-виховному процесі школи; завданнями шкільного спорту в більшості європейських країн є: надання можливості займатися спортом усім дітям незалежно від ступеня талановитості; шкільний спорт сприяє єдності, зближуючи усіх членів шкільного колективу та сприяє зміцненню здоров'я школярів, що є найвагомим аргументом у сучасному світі.

Ключові слова: шкільний спорт, Великобританія, Німеччина, фізичне виховання.

This article is devoted to studying the experience of foreign countries in promoting and organizing school sports movement. It was found that sport plays an important role in the educational processes of school tasks of school sport in most European

countries are: to enable sports to all children regardless of talent, school sports promotes unity, bringing together all members of the school community and promotes health 'I have students that are most significant argument in the modern world.

Key words: *sport, UK, Germany, Physical Education.*

Важливим джерелом визначення сучасної стратегії розвитку галузі фізичного виховання та спорту в Україні є аналіз світового досвіду організації навчально-виховного процесу, дослідження закономірностей та тенденцій розвитку цієї важливої складової освітньої сфери на Європейському континенті. Вітчизняні та зарубіжні фахівці надають важливого значення спорту у школі [2; 11]. Його цінність підкреслюють передовсім українські фахівці і вважають, що слід поширювати фізичну культуру серед молоді [7]. На думку зарубіжних дослідників, спорт позитивно впливає на окрему особистість – сприяє розвитку фізичних та різноманітних психічних властивостей школяра [4].

Метою нашої роботи є вивчення досвіду зарубіжних держав у сфері популяризації та організації шкільного спортивного руху.

Значну допомогу в сфері розвитку фізичної культури і спорту надає Рада Європи, яка ще у 1949 р. прийняла Європейську конвенцію культури, що закріпила за кожною людиною право на заняття спортом. З 1978 р. у Раді Європи працює Комітет з розвитку спорту, який кожних три роки проводить конференції за участю міністрів спорту. Так, на одній з них, а саме у 1991 р. було прийнято рішення, що одним з пріоритетів у сфері європейського шкільного спорту повинна стати програма взаємодопомоги країнам Центральної і Східної Європи. У результаті, для цих країн була розроблена програма розвитку спорту під назвою «Спрінт» (спортивна реформа, інновація, підготовка). У ній підкреслено, що усі європейські країни дотримуються єдиної думки щодо ставлення до спортивних цінностей: жодних маніпуляцій спортсменами для досягнення політичних цілей, повна підтримка ідеї оздоровчого «спорту для всіх», зростання вагомості спорту у вихованні молоді... Особлива увага повинна надаватися реалізації програми «Спрінт», яка складається з двох основних частин: мобільних семінарів щодо проблем конкретних країн, на яких детально обговорюються нові принципи керівництва, демократії в спорті, масового спорту і т.д., а також багатосторонніх семінарів щодо загальних завдань.

У 1995 р. у Лісабоні на конференції європейських міністрів, які відповідають за спорт, був прийнятий Європейський маніфест «Молоді люди і спорт». У ньому задекларовано, що надання суспільством можливості молоді займатися спортом повинно привести не лише до конструктивного використання вільного часу, але й до розв'язання таких соціальних проблем, як агресивність, алкоголізм, наркоманія, до ліку-

вання інших хворіб суспільства. Також у маніфесті йшлося про прагнення до стимулювання нових партнерських стосунків, мета яких – залучення молоді за допомогою спорту у процеси самоосвіти, самовдосконалення і самовираження [3].

Міжнародна федерація шкільного спорту функціонує з 1972 р. і включає 61 національну організацію. Вона підтримує розвиток співпраці між шкільною спільнотою різних країн, організовує проведення міжнародних шкільних змагань, метою яких є налагодження кращого взаєморозуміння. Один раз у два роки Міжнародна федерація проводить змагання з футболу, гандболу, баскетболу, волейболу, кросу і лижних перегонів. Кожних чотири роки проходить гімназіада, у програму якої включені змагання з традиційних видів (легка атлетика, плавання, гімнастика), що складають основу універсіад і Олімпійських ігор [2].

У більшості країн організація шкільного спорту відбувається на різних рівнях управління: у Бельгії, Італії, Люксембурзі, Португалії, Франції – державному; Німеччині, Іспанії, Швейцарії – регіональному або місцевому. Так, наприклад, у Великобританії відповідальність за розвиток шкільного спорту покладено на Національну раду шкільного спорту, яка підпорядковується Міністерству освіти. До компетенції Національної ради входять лише глобальні питання, оскільки всі матеріально-технічні проблеми розвитку шкільного спорту розв'язуються у кожному регіоні і графстві окремо [8].

Пропаганда і залучення до участі у шкільному спортивному русі в багатьох державах починається ще з дошкільного віку. Так, наприклад, в Австрії широкого розповсюдження набула програма «Озі спорт», яка зорієнтована на співпрацю молодих сімей з малюками, вчителів, тренерів. Їх об'єднують у клуби, де у дітей виховують любов до фізичної культури. У Фінляндії існує Асоціація фізкультурно-оздоровчої роботи з дошкільниками й молодими матерями. Асоціація пропонує декілька курсів: «Гімнастика для малюків» – від 1 місяця до 2 років; «Доросла дитина» – від 2 до 4 років, «Чарівна гімнастика» – від 4 до 6 років. У Великобританії впроваджена програма під назвою «Фанфіт Персея», в основі якої лежить розвиток гнучкості, координації та загартування дітей. Діти, які успішно оволоділи програмою, нагороджуються відповідними медалями. В Австралії модель спортивного розвитку наймолодших включає метання, удари по м'ячу, біг, плавання, оволодіння рухливими іграми [3].

Розповсюдження за кордоном здобув спорт у школі. У багатьох країнах Західної Європи спорт почав витісняти фізичне виховання. Практикуються обов'язкові факультативні заняття спортом за вибором у шкільних спортивних об'єднаннях чи союзах з урахуванням схиль-

ностей учнів у післяобідній, вільний від уроків час. У Данії, Німеччині, Англії, Голландії, Люксембурзі, Бельгії, Франції школам та їхнім спортивним об'єднанням для проведення занять, як правило, надаються закриті й відкриті спортивні споруди, що належать державі. Тренування найчастіше проходить під керівництвом викладачів фізичного виховання. Так, наприклад, у школах Німеччини завдяки диференційованому підходу обов'язковими є 3 – 4 спортивних уроки фізичної культури щотижнево. Програма містить понад 10 видів спорту. У школах Баварії їх 17. Організація таких занять стала можлива завдяки збільшенню кількості шкільних спортивних клубів, налагодженню з ними тісної співпраці. У відомствах, що відповідають за шкільну освіту, введена нова посада регіонального радника, обов'язком яких є допомога у встановленні контактів між школами і спортивними клубами. Регіональні радники й шкільні спортивні ради діють через координаторів, які працюють в органах спортивного самоврядування [1].

Традиційним місцем, де діти і підлітки Німеччини займаються спортом, є спортивні клуби. За змістом спортивної діяльності, можливостями для занять клубні секції поділяються так: 347 варіантів – заняття певним видом спорту зі змагальною орієнтацією; 260 – заняття спортом, як формою активного відпочинку.

У Німеччині спортивно обдаровані учні займаються у шкільних спортивних секціях і добровільних організаціях, які тісно співпрацюють зі спортивними клубами. Ще з 1951 р. щорічно проходять Федеральні ігри молоді. А з 1969 р. у країні розпочали проводити щорічні багатоступеневі змагання шкільних команд під назвою «Молодь тренується до Олімпіади».

В останні роки розповсюдження набули ще 5 нових програм, основною метою яких є залучення шкільної молоді до спорту [1]. Це:

«Політична програма» (за участю політиків і бізнесменів для підтримки асоціацій шкільного спорту).

«Персональна програма» (з семінарами, де здійснюється пошук методів для більшого залучення добровольців). Німецькі фахівці стверджують, що кількість учнів, які займаються, є недостатньою, тому «Спорт для всіх» повинен стати реальністю для молоді Німеччини. Адже більшість з них вважають, що спорт є привабливим і допомагає бути у хорошій формі.

«Програма-реклама» (з залученням засобів масової інформації, афіш, телекліпів тощо для того, щоб підкреслити соціальне значення спортивних клубів та їхніх учасників).

«Програма-порада» (метою є розробка практичних матеріалів для підтримки клубів).

«Програма-діяльність» (для профілізації діяльності клубів, а також для інших організацій, що займаються спортивною діяльністю).

Дія програм розрахована на чотири роки [1].

Яскравим прикладом популяризації шкільного спорту може, на нашу думку, бути і Великобританія. Одним з найпопулярніших змагань, які проводяться в країні для дітей молодшого шкільного віку, є «Зірки завтрішнього дня». Їх організують так: приблизно 10000 хлопчиків та дівчаток віком до 12 років беруть участь у цих змаганнях протягом року, представляючи свої школи, центри відпочинку та осередки дозвілля. Змагання проводяться у восьми регіонах, на які поділена Великобританія. На основі рекомендованих списків, які надають тренери команд, у кожному регіоні відбирають 32 спортсмени, які у подальшому проходять індивідуальну перевірку на рівень майстерності [12].

Найбільш талановиті складають екзамен з таких видів спорту, як футбол, крикет, баскетбол і гімнастика (або легка атлетика) перед авторитетною суддівською колегією, до якої входять спортивні експерти та відомі спортсмени. Переможець конкурсу з кожного виду спорту в листопаді проходить курс тренувань під керівництвом особистого тренера, котрий дає остаточну оцінку його/її потенціалу як «майбутньої зірки» британського спорту. Імена «особистих тренерів» майбутніх «зірок» відомі усім: це і Девід Бекгем, і Вейн Руні, і Льюїс Хемілтон, і брати Мюррей та ін.

Для поліпшення стану шкільного спорту в Англії з 1992 р. проводиться також чемпіонат з аеробіки серед школярів. Спонсор змагань – фірма з виробництва взуття «Інтер». У січні – лютому відбуваються регіональні змагання, а у березні – загальнонаціональний фінал. До кожної команди входять три учасники, які представляють відповідно три вікові групи. Обов'язковий компонент виступу – чотири вправи, рекомендовані Федерацією аеробіки Великобританії.

Другий компонент спонсорської програми «Інтер» – нагородження дітей, які особливо відзначилися. Отже, можливість випробувати свої сили в аеробіці надається усім школярам Великобританії. Бронзові нагороди («Робікфіт») одержує хлопчик і дівчинка, які перемогли у змаганнях з аеробіки низької інтенсивності; срібні («Робікпауер») – у змаганнях з високою інтенсивністю; і золоті («Аеробікспорт») – переможці у змішаній програмі з аеробіки, що складаються із елементів низької і високої інтенсивності. Кожна нагорода присуджується за підсумками виконання шести строго регламентованих вправ [5].

Важливу роль у зростанні зацікавленості і досягнень учнів відіграють нагороди. 35 державних організацій, пов'язаних зі спортом, постійно проводять нагородження з метою визначення зростання спортивних досягнень (майстерності) учнів [6].

Департамент культури, засобів масової інформації і спорту, а також англійська рада зі спорту розробила систему, згідно з якою школи також можуть претендувати на отримання нагороди.

Школи, які популяризують спорт, отримують нагороди «sportsmark». Додаткова золота нагорода «sportsmark» присвоюється найбільш інноваційним школам за досягнення особливих результатів. Школи, що досягли успіху, зможуть помістити інформацію про свої нагороди у проспектах; вірогідно, ці школи будуть серед тих, які боротимуться за отримання допомоги від фонду спортивної ради за зв'язок між школами і місцевими клубами [6].

Спортивні ради Англії проводять різноманітну роботу з метою поліпшення умов для занять спортом молоді. Вони контролюють тренерські курси для вчителів, допомагають у спонсоруванні шкіл місцевим бізнесом, і надають гранти на проекти, що спрямовані на зміцнення зв'язку між школами і місцевими клубами.

З березня 1996 р. англійська спортивна рада розпочала роботу програми під назвою «Національний юніорський спорт». Ця програма отримала фінансову допомогу з фонду спортлотереї у розмірі 7,7 млн. фунтів стерлінгів. Це дало змогу створити систему, у якій школи, місцева влада, державні спортивні організації, спортивні клуби й молодіжні організації можуть співпрацювати разом «для координованого і спланованого забезпечення якісних спортивних можливостей 4 – 18-літніх дітей». На думку англійських урядовців, спонсорування шкільного спорту є ефективним, навіть якщо приватні спонсори виділяють відносно незначні суми грошей. Наприклад, у школах Лестера баскетбольні клуби організували баскетбольні клініки, на які отримали 8500 фунтів від місцевого філіялу компанії B and Q. У цьому ж місті у молодших школах введені спортивні програми, що фінансуються місцевими агентствами з туризму у розмірі 3000 фунтів щорічно.

Спонсорів приватного сектору також стимулюють до участі у програмі «sportsmark». Ця ініціатива є дещо ширша, ніж шкільний спорт. У ній перевага надається місцевим проектам, спрямованим на роботу з молоддю. Так було отримано приблизно 7,5 млн фунтів на розвиток спорту у школах, що дало змогу «sportsmark» підтримувати мережу проектів для молоді, кількість яких постійно зростає.

В останні роки з метою посилення ігрової спрямованості дитячого і юнацького спорту за кордоном, у тому числі в Англії, пропонують використовувати не тільки традиційні рухові ігри, але також народні національні види спорту, сюжетні, пригодницькі, спортивно-динамічні та інтелектуальні ігри, ігри-естафети та ін. Також учнів стимулюють

до вигадування нових рухливих ігор і змагань, завдяки яким можна розвивати творчі здібності [9].

Часто проводяться змагання з відносно нових видів спорту, таких, як сквош (гра з м'ячем та ракеткою) і подібний на цю гру ракетбол. Ці ігри не складні за правилами, цікаві і добре розвивають фізичні можливості. Практично всі центри спорту та розваг в Англії, особливо для дітей та молоді, містять невеликі зали для гри у сквош (на площі одного тенісного корту можна помістити декілька сквош-кортів). Також великою популярністю користуються такі нові ігри, як крокет, спіральбол, стенбол, боча, ринг-теніс, шафлбод та ін.

Ще одним прикладом активізації шкільного спорту була ініційована урядом Великобританії програма для шкіл «Підготовка чемпіонів» (Champion Coaching). Були задіяні всі адміністративні спорткомітети, включно з Британською Радою освіти з фізичного виховання і Національною Радою шкільного спорту. Працювало 20 проектів у кожному з 10 підпорядкованих Спортивній Раді регіонів Англії. Кожний проект передбачав 6 тижнів висоякісної підготовки з основних видів спорту. До проекту було залучено приблизно 3500 дітей. Результати опублікували у статті під назвою «Підготовка чемпіонів». Успіх проекту зумовив вкладення більших коштів у другий етап, результати якого опублікували у статті «Більше рецептів для дії» [6].

Отже, на підставі проведеного аналізу та з урахуванням думок фахівців можна стверджувати, що спорт відіграє важливу роль у навчально-виховному процесі школи; завданнями шкільного спорту в більшості європейських країн є: надання можливості займатися спортом усім дітям незалежно від ступеня талановитості; шкільний спорт сприяє єдності, зближуючи усіх членів колективу, та сприяє зміцненню здоров'я школярів, що є найвагомішим аргументом у сучасному світі.

Характерними особливостями організації шкільного спортивного руху в Європі є: здійснення допомоги шкільному спорту Радою Європи, а також державними й громадськими організаціями; тісна співпраця між школою і спортивними клубами; досягнення повної самостійності учнів шляхом надання їм можливостей вибору форм спортивних занять; не лише організація спортивних змагань, спрямованих на досягнення певного спортивного результату, але й проведення різноманітних спортивних свят, фестивалів, конкурсів; врахування економічних факторів, що є необхідними для забезпечення участі у спортивних заходах всіх охочих, незалежно від рівня їхнього матеріального забезпечення.

Література

1. Бюллетень спортивної інформації Совета европы «Клиринг Хаус» // Спорт для всех. – 1997. – № 1. – С. 54 – 56.

2. Дергунов В. Международная федерация школьного спорта (ИСФ) // Физическая культура в школе. – 1995. – № 2. – С. 68.
3. Зотов А. П. Актуальные проблемы детско-юношеского физкультурно-спортивного движения // Спорт, духовные ценности, культура. В.7. Детский спорт (концепции, программы, технологии). – М. : Гуманитарный Центр «СпАрт» РГАФК, 1997. – 317 с.
4. Поспех Е., Войнар Д., Костюченко В. Физическое воспитание учащейся молодежи в контексте формирования спортивного резерва // Теория и практика физической культуры. – 2002. – № 4. – С. 59 – 63.
5. Детско-юношеский спорт – зона особого внимания // Спорт для всех. – 1997. – №1. – С. 21 – 26.
6. Турчик І., Шиян О. Роль спорту в навчально-виховному процесі шкіл Великобританії (Постановка проблеми. Аналіз останніх досліджень) // Фізичне виховання в школі. – 2005. – № 1. – С. 51 – 54.
7. Шиян Б. М. Теорія і методика фізичного виховання школярів. Частина 1. – Т. : Навчальна книга. – Богдан, 2001. – 272 с.
8. Шиян О., Турчик І., Зазуляк І. Особливості структури організації діяльності у сфері фізичного виховання, спорту та рекреації у великій Британії // Реалізація здорового способу життя – сучасні підходи : зб. наук. статей II Міжнар. Конф. (22 – 23 травня 2003). – Дрогобич, 2003. – С. 170.
9. Kraft R. Learning through games discovery // The Physical Educator. – 1987. – № 4. – P. 18 – 22.
10. Rose S. Star wars on the floor // Strategies. – 1992. – №7. – P. 13 – 15.
11. John G., Heart H. Handbook of sports and recreational building design. – London, 2000. – V.4. – P. 160.
12. Jones T., Duffy P., Murphy G. Dinneen J. Girls and boys come out to play. – Limerick: Thomson College of Education, 1997. – P. 76 – 79.

УДК 159.9

Анна ЧЕПЕЛЮК

УМОВИ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Визначені умови психолого-педагогічної компетентності вчителя, що тісно переплітаються та утворюють складну структуру, направлену на формування професіоналізму майбутнього вчителя фізичної культури, проаналізовано його особистісну характеристику, яка проявляється у процесі діяльності та оцінюється в рамках цієї конкретної професії.

Ключові слова: *учитель, фізична культура, навчально-виховний процес, психолого-педагогічна компетентність, професійна діяльність.*